

WPROWADZENIE

Globalizująca się gospodarka światowa generuje nasilające się procesy koncentracji kapitału i integracji europejskiej, a także wymusza procesy restrukturyzacji przedsiębiorstw oraz przestrzeni przemysłowej poszczególnych państw, w tym naszego kraju. Stąd ważnym problemem jest wytyczanie racjonalnych kierunków rozwoju działalności produkcyjno-usługowej krajowych przedsiębiorstw, różnej skali przestrzennych form koncentracji przemysłu, układów regionalnych czy lokalnych. Wymaga to podejmowania całościowych studiów diagnostycznych, określających dotychczasowe uwarunkowania i ich wpływ na generowanie czynników rozwoju oraz kształtowanie się pod ich wpływem określonych procesów przemian przedsiębiorstw i związanych z nimi struktur przemysłowych.

Zakładamy, iż ten trudny, ale ważny i konieczny problem wymaga systematycznych badań, które pozwolą na bardziej precyzyjne poznawanie reguł funkcjonowania i rozwoju tego procesu. Można przyjąć, iż są one niezbędne dla zrozumienia dokonujących się przemian oraz mogą przyczynić się do doskonalenia przestrzennej polityki przemysłowej. Dlatego wydaje się, iż na polu geografii przemysłu problematyka ta winna być coraz bardziej rozwijana i pogłębiana.

Do tej bardzo aktualnej problematyki badawczej nawiązują w pewnym stopniu artykuły zawarte w niniejszym tomie Prac Geografii Przemysłu, których Autorzy reprezentują w zasadzie wszystkie ośrodki geograficzne w Polsce. Prezentują oni aktualne wyniki prac badawczych, które wzajemnie się uzupełniają i tworzą interesujący przegląd krajowych studiów prowadzonych na polu geografii przemysłu. Podejmowana problematyka odnosi się do: ogólnych rozważań nad kierunkami badawczymi, analizy zmian dokonujących się w przestrzeni miejskiej i regionalnej, a także wybranych branż i przedsiębiorstw przemysłowych.

Z. Ziolo omówił problematykę badawczą restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej. Szczególną uwagę zwrócił na zmieniające się uwarunkowania rozwoju przemysłu, przedstawił możliwe typy zachowań przedsiębiorstw przemysłowych na tle wdrażanych nowych reguł makro-, mezo- i mikroekonomicznych.

A. Wieloński i K. Szmigiel dokonali egzemplifikacji ważnego zagadnienia jakim jest traktowanie regionalnych strategii innowacji jako istotnego czynnika aktywizacji polskiej przestrzeni przemysłowej. Na podstawie przedstawionych celów regionalnych systemów innowacji oraz przyjętych instrumentów Autorzy przedstawili regionalne strategie innowacji w Unii Europejskiej i w Polsce, szczegółowo omawiając przykład regionalnej strategii rozwoju województwa śląskiego oraz przewidywane efekty jej wdrażania w krajach UE i w Polsce.

M. Tkocz przeanalizowała efekty restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce. Szczególną uwagę zwróciła na bardzo złożone uwarunkowania restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, dotychczasowe efekty restrukturyzacji w zakresie rozmiarów produkcji, poziomu zatrudnienia oraz zmian organizacyjnych.

E. Rydz i W. Szymańska zaprezentowali efekty restrukturyzacji słupskiego ośrodka przemysłowego w okresie wdrażania gospodarki rynkowej. Na tle ogólnych tendencji przemian przemysłu ośrodka słupskiego oraz zmian struktury gałęziowej i wielkościowej przedsiębiorstw przedstawili kierunki ich przekształceń oraz związane z nimi zmiany funkcji przestrzeni przemysłowej miasta oraz przewidywane dalsze przekształcenia w tym zakresie.

P. Czapliński omówił wpływ procesów transformacji na lokalne struktury przemysłu na przykładzie byłego województwa słupskiego. Wyróżnił trzy etapy transformacji przemysłu oraz określił zmiany stopnia koncentracji przestrzennej przemysłu i kierunki zmian struktury gałęziowej.

W. Gierańczyk poddała analizie restrukturyzację przestrzeni przemysłowej wybranych miast województwa kujawsko-pomorskiego w okresie transformacji ustrojowej. Na tle sieci osadniczej przedstawiła zmianę potencjału demograficznego i przemysłowego miast w latach 1988–2003, wpływ zmiany przemysłu na przekształcenia ich struktury funkcjonalnej w strukturze przestrzeni miejskiej Torunia, Bydgoszczy i Inowrocławia.

S. Staszewska i D. Marcinowicz przedstawiły zmianę struktury funkcjonalno-przestrzennej wybranych terenów przemysłowych Poznania. Na tle analizy rozmieszczenia terenów przemysłowych w strukturze miasta Autorka zaprezentowała działania władz samorządowych, prowadzące do rewitalizacji struktury miejskiej na wybranych przykładach.

A. Tobolska zaprezentowała nowe modele organizacji i funkcjonowania na przykładzie pięciu dużych przedsiębiorstw przemysłowych Poznania. Na podstawie literatury przedmiotu Autorka określiła ich podstawowe zmiany w zakresie rozmiarów produkcji, powiązań i przyjętych systemów zarządzania, a także zmian własnościowych niektórych wydziałów produkcyjnych i ich relacji ze spółkami macierzystymi.

T. Rachwał przedstawił efekty restrukturyzacji wybranych wiodących przedsiębiorstw przemysłowych Polski Południowo-Wschodniej. Na podstawie literatury przedmiotu i bezpośrednich badań terenowych Autor zwrócił uwagę na: zmianę poziomu i struktury zatrudnienia, zmianę sieci powiązań przestrzenno-produkcyjnych, efekty działalności finansowej oraz zmianę wskaźników produktywności.

M. Męczyński zaprezentował przestrzenne zróżnicowanie wykorzystania technologii informatyczno-komunikacyjnej w przedsiębiorstwach przemysłowych w Polsce. Opierając się na przedstawionych podstawach teoretycznych analizy oraz charakterystyki wybranych technologii informacyjnych Autor poddał analizie wykorzystanie technologii informacyjnych w przedsiębiorstwach w przekroju województw, zwłaszcza w zakresie korzystania z Internetu i posiadanych stron www.

J. Jaworski podjął zagadnienie restrukturyzacji polskiego przemysłu zbrojeniowego. Na podstawie analizy tendencji rozwoju polskiego przemysłu zbrojeniowego w latach 1945–1990 oraz jego powiązań z krajami byłego Układu Warszawskiego Autor zarysował główne kierunki restrukturyzacji tego przemysłu w okresie zmian politycznych i ustrojowych oraz nakreślił przewidywane kierunki jego przebudowy w latach 1996–2010.

A. Wilkosz omówiła procesy restrukturyzacji przedsiębiorstwa „Alsom Konstal S.A.” w Chorzowie, zwracając szczególną uwagę na strukturę zamówień koncernu na świecie oraz lokalizację spółek w Polsce. Na tym tle przedstawiła zmianę powiązań zakładu w Chorzowie w latach 1950–1998 oraz współczesne kierunki inwestowania i rozmiary produkcji.

W. Kilar przedstawiła przemiany funkcjonowania Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego „Jarlan” S.A. w Jarosławiu w latach 1999–2003. Autorka szczególną uwagę zwróciła na czynniki lokalizacji zakładu, przemiany struktury załogi, zmianę potencjału produkcyjnego,

kierunków zaopatrzenia, wielkości i asortymentu produkcji oraz zmiany kierunków zbytu wyrobów gotowych.

S. Sala przedstawił polskie firmy na tle zagranicznych korporacji w dobie globalizacji, zwracając uwagę na zarys ich rozwoju, a także prezentując polskie na tle korporacji światowych: dwie pod względem wartości rynkowej i cztery uważane za najcenniejsze na wschodzących rynkach.

A. Sobala-Gwosdz przeanalizowała bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie podkarpackim do końca 2003 r., zwracając uwagę na wielkość i strukturę inwestorów zagranicznych, inwestycje według gałęzi, z wyróżnieniem inwestowania w nowe i istniejące przedsiębiorstwa oraz ich układ przestrzenny.

Oddając do rąk czytelników kolejny tom będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i nowe propozycje, które postaramy się uwzględnić w kolejnych pracach. Zachęcamy również, zwłaszcza młodych pracowników naukowych i nauczycieli geografii do podejmowania badań na polu geografii przemysłu i dzielenia się ich wynikami na łamach następnych tomów Prac Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał